

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2521

Vragen van de leden **Voordewind** (ChristenUnie) en **Gesthuizen** (SP) aan de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over *subsidie voor ontwikkelingsprojecten van Heineken in Afrika* (ingezonden 11 april 2016).

Antwoord van Minister **Ploumen** (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) (ontvangen 13 mei 2016).

Vraag 1

Bent u bekend met de uitzending van de documentaire «Hollandse Handel»¹ over de activiteiten van Heineken in Ethiopië en met het boek «Heineken in Afrika» van Olivier van Beemen, waaruit blijkt dat de Nederlandse overheid subsidie verleent aan projecten ten behoeve van Heineken in verscheidene Afrikaanse landen, waaronder Ethiopië?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Klopt het dat de Nederlandse overheid ruim 1 miljoen euro subsidie heeft gegeven aan een project in Ethiopië en sinds 2009 6 miljoen euro aan Heineken heeft verstrekt voor ontwikkelingsprojecten, terwijl in 2015 de nettowinst van Heineken ruim 2 miljard euro was?

Klopt het dat Heineken zelf heeft toegegeven dat het ook zonder de subsidie van 1 miljoen euro in Ethiopië dezelfde investeringen zou hebben gedaan?

Wat is uw reactie op deze constatering, ook in het licht van het rapport van de Algemene Rekenkamer², waaruit blijkt dat er onvoldoende hard bewijs is voor de waarde van de inzet van het bedrijfsleven? Deelt u de mening dat het ontwikkelingsgeld op andere manieren effectiever kan worden ingezet voor armoedebestrijding? Is de additionaliteit een voorwaarde? Vindt u dat Heineken de subsidie moet terugbetalen?

¹ ZEMBLA, 23 maart 2016

² http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2016/03/Monitoring_beleid_voor_ontwikkelingssamenwerking_het_financieringskanaal_bedrijfsleven

Antwoord 2

De private sector vervult een sleutelrol in economische ontwikkeling. De rol en bijdrage van de private sector bij de aanpak van mondiale uitdagingen wordt dan ook expliciet onderkend in de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen.

Heineken heeft als doelstelling om in Afrika in 2020 60% van de grondstoffen voor de lokale productie lokaal in te kopen. Deze doelstelling biedt een uitgelezen kans voor Afrikaanse boeren met een klein bedrijf om hun landbouwmethoden te verbeteren, de voedselproductie te verhogen en hun eigen inkomenspositie te versterken.

De subsidie die de Nederlandse overheid via Heineken aan de betrokken NGO's verstrekt treft u aan in onderstaande tabel. Afgesproken is dat de eigen bijdrage van Heineken aan het partnerschap per land de omvang van de verstrekte subsidie minimaal evenaart. Uit de jaarlijkse financiële rapportages van de partnerschappen is gebleken dat Heineken ruimschoots aan deze afspraak voldoet. De partnerschappen in Burundi en DR Congo zijn inmiddels afgelopen. In beide landen draagt Heineken er zorg voor dat de bereikte resultaten van deze programma's geborgd worden.

Land	Samenwerking met NGO	Richt zich op	Looptijd project	Nederlandse subsidie voor totale looptijd
Rwanda (Bralirwa)	EUCORD	Mais	jan 2013 t/m jun 2018	USD 1.000.551
Sierra Leone (Sierra Leone Breweries)	EUCORD	Sorghum	jan 2013 t/m dec 2019	USD 769.915
Ethiopië (Harar Breweries)	EUCORD	Gerst	jan 2013 t/m dec 2017	USD 1.273.643
Burundi (Brarudi)	EUCORD	Sorghum	feb 2009 t/m jun 2015	USD 1.247.081
DR Congo (Bralima)	EUCORD	Rijst	feb 2009 t/m dec 2014	USD 1.455.590
Nigeria (Nigerian Breweries)	IFDC, BoPInc, ICRA	Cassave	jan 2015 t/m dec 2017	EUR 1.400.663

Heineken helpt, in samenwerking met bovenstaande NGO's, boeren hun productie van gewassen als gerst, rijst en sorghum te verbeteren. De boeren ontvangen training en krijgen toegang tot betere variëteiten waardoor hun opbrengst ruimschoots wordt verdubbeld. De assistentie beperkt zich niet tot de teelt van granen die worden gebruikt voor de bierproductie, maar geldt ook voor rotatiegewassen, zoals aardappelen en (voedsel)gerst. Heineken betaalt deze boeren een gegarandeerde en eerlijke prijs. In Ethiopië maakt het partnerschap met Heineken mogelijk dat 20.000 boeren de omvang en kwaliteit van hun productie van moutgerst verbeteren en de oogst tegen een eerlijke prijs kunnen verkopen.

Additionaliteit van de overheidsbijdrage is een voorwaarde voor een partnerschap met het bedrijfsleven. Dat is geen mathematische toets, maar afhankelijk van de marktomstandigheden. Het uitgangspunt voor de overheid daarbij is hoe op de meest efficiënte manier zoveel mogelijk boeren in staat gesteld kunnen worden hun productie op duurzame wijze te verbeteren. Er is bekeken of Heineken zonder Nederlandse subsidie op dezelfde schaal en met gelijke snelheid dezelfde kwalitatief hoogwaardige en blijvende ontwikkelingsimpact had kunnen realiseren in de nog onderontwikkelde markten in de betrokken landen. De samenwerking met de Nederlandse overheid en NGO's stelt Heineken in staat meer boeren te bereiken en de productieketen duurzamer in te richten. De samenwerking heeft het bedrijf toegang gegeven tot een uitgebreid netwerk met relevante expertise en ervaring, waardoor op een grotere schaal betere resultaten ten gunste van de betrokken boeren kunnen worden behaald. De Nederlandse bijdrage heeft geleid tot een structurele verhoging en verbetering van productie door boeren die tot dan toe nauwelijks in hun eigen levensonderhoud konden voorzien.

Er is dan ook geen aanleiding voor terugvordering van de subsidie.

Vraag 3

Uit welk onderzoek blijkt dat in Ethiopië 15.000 boeren en in Burundi 18.000 boeren worden geholpen door Heineken? Wat houdt deze hulp in en hoe wordt de ontwikkelingsrelevantie gemeten?

Antwoord 3

De NGO EUCORD rapporteert samen met Heineken jaarlijks over de voortgang van het partnerschap. Doelstelling is om eind 2017 20.000 boeren te bereiken in Ethiopië. Momenteel doen 10.200 Ethiopische boeren mee aan het programma. In Burundi is het partnerschap met Heineken in juni 2015 afgelopen. Heineken blijft hier samenwerken met landbouwonderzoekinstellingen, coöperaties en andere organisaties om de resultaten van het programma, te weten de opbouw van een constante sorghumproductie, te waarborgen. De resultaten van het partnerschap met Heineken in Burundi zijn tot 2013 opgenomen in een externe evaluatie van de Schokland akkoorden.³ Uit deze evaluatie blijkt dat in 2013 ruim 10.000 gezinnen baat hebben gehad bij het programma gericht op het verbouwen van sorghum. Uit bovengenoemde jaarrapportages blijkt dat dit aantal aan het einde van het partnerschap was opgelopen tot ruim 28.000 gezinnen. De boeren ontvangen training in productietechnieken, krijgen beschikking over het juiste zaaizaad en toegang tot kunstmest. Ook ontvangen zij assistentie bij het opzetten van een netwerk of coöperatie. De ontwikkelingsrelevantie wordt gemeten aan de hand van specifieke indicatoren zoals het aantal hectaren dat wordt verbouwd, het aantal boeren met een klein bedrijf dat meedraait in het programma, productie per hectare en de prijs die de boer ontvangt per ton product.

Vraag 4

Wat vindt u van het feit dat de Ethiopische boeren die voor Heineken werken contractueel alleen gerst aan Heineken mogen leveren? Past dit exclusieve bedrijfsbelang bij het verstrekken van ontwikkelingsgeld, gericht op armoedebestrijding?

Antwoord 4

Het is onjuist dat boeren die deelnemen aan het programma contractueel uitsluitend aan Heineken mogen leveren. Het programma laat ruimte voor de individuele boer of coöperaties om een gedeelte van de oogst opzij te zetten voor eigen gebruik, of een gedeelte van de oogst te verkopen aan andere partijen. Heineken hanteert wel als uitgangspunt dat afspraken die boeren via coöperaties of verenigingen met Heineken gemaakt hebben over de te leveren volumes van moutgerst, ook nagekomen worden. Heineken geeft boeren via EUCORD tegen kostprijs toegang tot verbeterd zaaigoed en zorgt voor technische begeleiding van de boeren, in ruil voor een gegarandeerde afname van de afgesproken volumes tegen een gegarandeerde prijs. Uit de door de NGO EUCORD opgestelde jaarrapportages blijkt dat dit tot een structurele verbetering van de inkomenspositie van deze boeren leidt.

Vraag 5

Wat is uw reactie op de ontslagen bij de aangekochte brouwerij in Ethiopië vanwege efficiencyredenen, terwijl Heineken na de overname heeft beloofd alle banen te handhaven? Deelt u de mening dat ontwikkelingsgeld bedoeld is voor banengroei en niet voor een daling van werkgelegenheid?

Antwoord 5

Heineken heeft laten weten dat er bij overname van de (staats)brouwerij nooit sprake is geweest van een baan zekerheidsbelofte. De medewerkers die afgevoerd zijn hebben een vergoeding gekregen, in nauwe samenwerking met de vakbonden. De subsidie die Heineken ontvangt komt niet ten goede aan de brouwerij, maar ten goede aan kleine lokale boeren. In Ethiopië worden hiermee in 2017 20.000 gezinnen met gemiddeld vijf gezinsleden bereikt. Dit houdt in dat

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/03/17/evaluation-of-schokland-and-millennium-agreements-2008-2013-engels>

120.000 mensen in Ethiopië meer kansen krijgen dankzij het partnerschap met Heineken, via betere voeding, toegang tot scholing en een hoger inkomen.

Vraag 6

Klopt de bevinding in het boek «Heineken in Afrika» dat Heineken betrokken is bij belastingontwijking, door via dochterbedrijf Ibecor minder winstbelasting in Afrika te betalen, ten koste van lokale ondernemingen?⁴ Zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

Naar aanleiding van het boek «Heineken in Afrika» is gesproken met Heineken, o.a. over de rol van dochteronderneming IBECOR. Er is geen reden om aan te nemen dat Heineken door gebruik van IBECOR in strijd met de internationale richtlijnen handelt.

Vraag 7

Wat is uw reactie op de bevindingen van Olivier van Beemen en Henk Knipscheer (coördinator van Eucord), waaruit blijkt dat landbouwprojecten die (deels) door Nederland zijn gesubsidieerd in geen enkel land op eigen benen staan en dat projecten al snel kunnen instorten bij schommelingen van graanprijzen op de wereldmarkt?

Antwoord 7

Voor een blijvend positief effect is het cruciaal dat de samenwerking tussen Heineken en de boeren die via het programma zijn getraind duurzaam is. De agro-industrie in ontwikkelingslanden heeft ervaren dat steeds afwisselen tussen lokale inkoop van grondstoffen en inkoop op de wereldmarkt leidt tot ineenstorting van de bevoorradingsketen. Heineken is vastbesloten de doelstelling om in Afrika 60% van de grondstoffen lokaal in te kopen te bereiken, ook al ligt de prijs van lokale grondstoffen in Ethiopië momenteel hoger dan de prijzen op de wereldmarkt. Dit biedt perspectief voor het opbouwen en onderhouden van een duurzame relatie met de lokale boeren. Burundi en DRC zijn goede voorbeelden; hoewel het partnerschap tussen Heineken en de Nederlandse overheid hier is beëindigd, worden de grondstoffen nog steeds lokaal ingekocht.

Vraag 8

Klopt het dat Heineken veel drinkwater onttrekt aan de schaarse drinkwatervoorziening in Ethiopië voor de productie in de brouwerij? Zo ja, is dit een verantwoorde toepassing van schaars drinkwater?

Antwoord 8

De overheid verwacht dat Nederlandse bedrijven in het buitenland fatsoenlijk ondernemen. Een verantwoord gebruik van water hoort daarbij. Het partnerschap met Heineken heeft geen betrekking op het brouwproces. Heineken heeft laten weten dat de investeringen in productiemodernisering hebben geleid tot een halvering van de benodigde hoeveelheid water per liter bier. Ook heeft verantwoord watergebruik volgens Heineken een expliciete rol gespeeld in de keuze van de locatie voor de nieuwe brouwerij in Kilinto.

Vraag 9

Wat vindt u van het feit dat de Nederlandse overheid een grote financiële bijdrage heeft geleverd aan het stimuleren van het drinken van alcohol door Ethiopiërs? Vindt u dit een verantwoorde toepassing van ontwikkelingsgeld?

Antwoord 9

De Nederlandse overheid levert een bijdrage aan duurzame economische ontwikkeling via het verbeteren van landbouwmethoden en het vergroten van de voedselproductie. Heineken benadrukt in zijn reclamecampagnes nadrukkelijk het verantwoord gebruik van alcohol.

⁴ <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/11/06/de-mysterieuze-belgische-dochter-van-heineken>